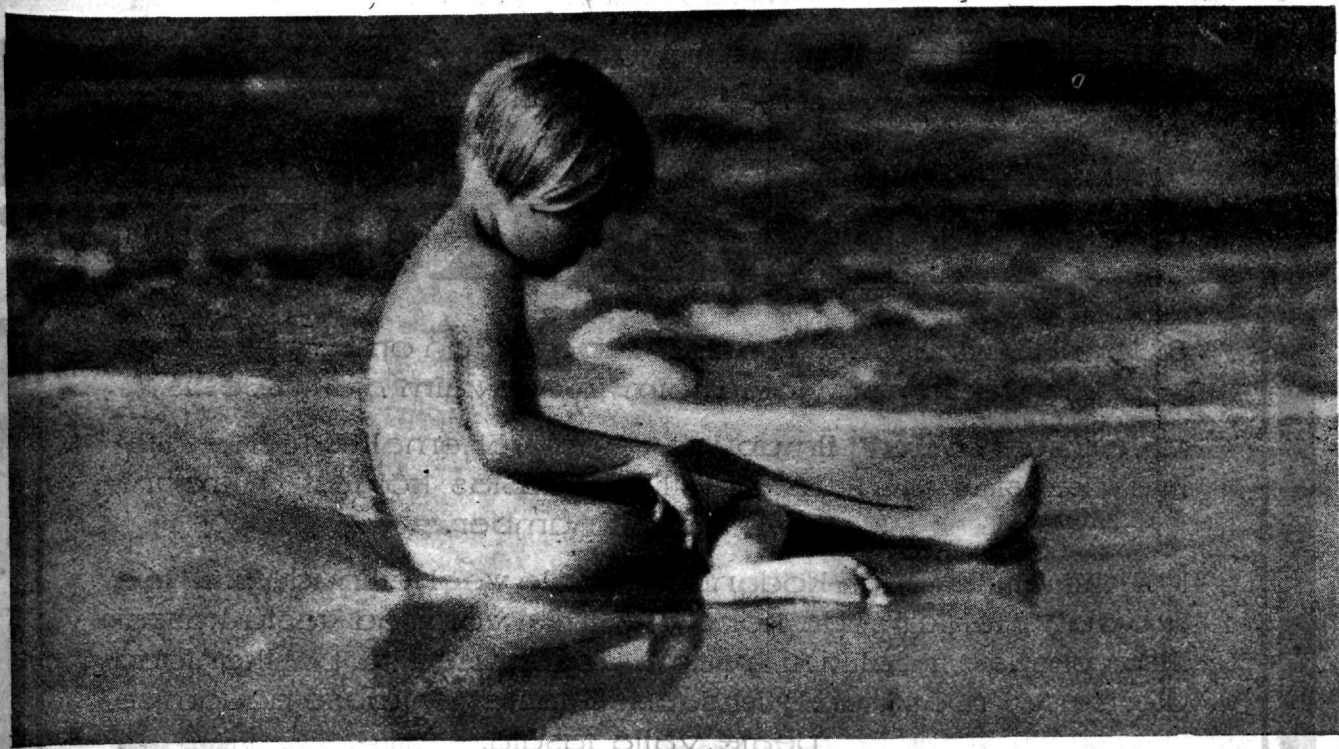

KAITSE KODU!

27. juuli 1929

NR. 30

Hind 20 senti

SALU.

Tänases numbris:

- Kaanepilt: Päiksevann tuiskliival.
Antti Seppänen: Ingeri ja Eesti vabadusvõitlused.
K. Eß.: Haanja, Rõuge ja Kasaritsa.
W. C. Ewert: Kindral Böhlm — IX sajangu vabadusvõit-
luse kangelane.
A. P.: Kas püss või laskur?
— Poola küttide korpuse uueks ülemaks kind-
ral Jaxa-Rozen.
— Kaitseliidu esimene tähesõit.
— Mehaanilised orjad.
— Jafileopardiga roštlaantes.
A. Lepp: Oota ja looda.
A. T-aa. Põltsamaa kuningriigi pealinnana.
Mailo Talvio: Kured (järg).
Male.

Mitte ükski iga kaitseliitlane,
vaid iga rahvuslikult mõt-
leja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!”

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**” on oma lühikese ea peale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**” ilmub iga nädal vähemalt 24-lehekülje-
lises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni,
s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**”, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitse-
liidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbrid saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

V aastakäik.

27. juuli 1929.

KAITSEKOO!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksik number 20 senti.

Kuulutuste hinnad: 1/1 lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Nr. 30.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 1/29—10 h. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-lt. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

ingeri ja Eesti vabadusvõitlused.

Ingeri vabadusliikumise 10. aastapäeva mälestamine.

Igal rahval on olemas võitlused oma iseole-
mise eest. Iseäranis rasked, sageli ülejõukäi-
vad on need võitlused väikestel rahvastel, sest
suured ja vägevad rahvad ei taha heameelega
tunnustada väikeste rahvaste eluõigusi, ei luba
neile rahvuslikku vabadust. Seda on küllalt saa-
nud tunda ka väike noor Eesti ja ainult kange-
lasliku ja visa võitluse järele ning suurte ohv-
ritega sai ta iseseisvaks ja vabaks rahvaks, sai
peremeheks oma maal, mida ta verrega ja pale-
higiga on niisutanud.

Ei olnud kerge see heitlus — „olla või mitte
olla?“ Leegitsev isamaa-armastus ja murd-
matu tahe, ning Runenbergi Saarijärve Paavo
sitkus, vastupidavus ja usk oma asjasse viisid
taaralaste rahva, Vanemuise lapsed, võidule...
vabadusele ja valgusele, sest

„Ei kaduda või isamaa —
Nii kõlab meie hüüd,
Kui Eesti poegi juhtima
Saab usk ja kindel püüd!“

Jah, valguse ja priiuse päike paistab nüüd
üle ilusa Eesti. Võimsalt kõlab nüüd vaba Eesti

laul, lustiliselt helisevad Vanemuise kuldse
kandle keeled ja rõõmuhõisked täidavad maa-
ilma.

Tahan ühineda neile hõiskeile, hüüdes:

„Jää seisma sa, Eestimaa,
Talupoegade, tööliste vaba maa,
Sa igavesti vabaks saa!“

Soome sugu hõimude pere on suur, ta ula-
tub Soome lahe ja Peipsi vahuharjadelt Uurali
mäeharjule ja veel kaugemalegi. Elujõulise-
mad, suurearvulisemad ja kõrgemal haridus-
astmel on neist soomlased ja eestlased, kahel
pool kaunist Soome lahte. Ühinevaks lüliks
nende vahel on üks väike maa ja rahvas. See
on Ingeri ehk Ingerimaa (Inkeri — Inkerin-
maa), kus elavad ingerlased-soomlased (Inkerin-
soomalaiset).

Ingerimaa on 15.000 ruutklm. suur, nii siis
umbes 1/3 Eesti pindalast. Soome lahe lained
uhuvad tema randu üle kaheksaja kilomeetri ja
Laadoga järv ligi saja kilomeetri pikkuselt.

Neeva jõgi jagab Ingeri kaheks: Põhja- ja Kesk-Lääne-Ingeriks.

Ingerimaa südames Neeva kallastel seisab endine Vene pealinn — Leningrad ja selle ümbruses teised linnad. Kuid sellegi peale vaatamata Ingeris elab umbes 150.000 puhastverd ingerlast-soomlast.

Raske, vilets ja kurb on olnud elu Ingeris. Õnnetuid orjapäevi võõra võimu all on ta pidanud ikka elama, kuid ei millalgi ole Ingeris olnud nii raske ja vilets elu kui nüüd, punase terrori ja vägivalla all.

Ei ole perekonda Ingeris, kes võiks rahus ja kartmata elada. Sajad ja tuhanded perekonnad on pillatud laiali: üks perekonna liige on näljas kodus, teine kuski Venemaa nurgas punaarmee sunduslikus teenistuses, kolmas — Soomes, neljas — Eestis, viies — punases türmis, kuues — maha lastud. See on kurb pilt ja neid kurbi pilte on nii palju. Ja mis imelikult, ta peab seda kannatama „tööliste ja talupoegade“ valitsuse poolt.

Ingeri rahvas ei taha muud, kui rahulikult ja vabalt elada ning teha tööd oma vanemate vendade, Soome ja Eesti, kõrval. Ta ei ole must ega punane, vaid tahab olla vaba haritud kodanik vabas Ingeris.

Ja et raputada maha punaste pealesurutud orjaahelad, mis muutusid väljakannatamatuks, et

„vapaa oisi synnyinmaa,
kansa itkevän Inkerin,“

selleks alustas see väike Ingeri rahvas kümme aastat tagasi punaste rõhujate vastu vabadusvõitluse.

Vabadusvõitlused kestsid nii Põhja-Ingeris, Soome pool, kui ka Lääne-Ingeris, Eesti pool, ja ka Kesk-Ingeris. Pühaks ja unustamatuks jäävad Ingeri rahvale need heitlused ja ohvrid, mis leidsid aset Kirjasalo, Miikulaisi, Kaprio ja Ühinmäe lahinguväljadel. Kümned ja sajad Ingeri paremad pojad langesid oma kodumaa vabaduse ja oma kodu eest.

Kümme aastat on sellest möödunud; kümme aastat, kui Eesti sini-must-valge ja Ingeri sini-puna-ristiline-kollane võitluslipud kõrvuti lehvisid, kui Eesti noor ja julge malev ja Ingeri vabatahtlikud, paremad pojad kõrvuti, ühes võitlesid Eesti ja Ingeri vabaduse eest, võitlesid ühise ülemjuhatusel all.

Meie, ingerlased, kes oleme sunnitud kodumaalt lahkuma ja elame Eesti ja Soome uluall, ja Eesti Ingeri rahvas, kes vabalt ja rahus teeb tööd ja ehitab oma ühist Eesti-Soome kodu, meie uhkuse ja tänutundega mälestame neid vabadusvõitluse aegu, mälestame langenud kangelasi ja juhte, sest meil on see võimalik, sealpool piiri mitte.

See päev on meile kurb mälestuspäev, ses suurem osa Ingerit, võitluste peale vaatamata ägab ikka orjaahelates, rõõmupäev, et põlvnem julgest ja vabadustarmastavast rahvast, kes ol valmis oma elu ohverdama isamaa eest ja et osi meie kalli kodumaa pinnast on siiski vaba ja e meie vanemad vennad — Soome ja Eesti — on saanud vabaks ja iseseisvaks.

Soomes Terijõel 27. ja 28. juulil mälestatakse Ingeri vabadusliikumise 10. aastapäeva suurte Ingeri pidustustega, kuhu on teretunud kõik ingerlased ja Ingeri hõimusõbrad Soomes ja Eestis. Ühtlasi seal jagatakse ingerlaste toimkonna poolt vabadusvõitlejate ühisel koosolekul Ingeri vabadusliikumise mälestusmärke.

Mälestusmärk kujutab endast kahekordset rist, mille keskel on Ingeri vapp. Vapi peal ja all on nimetatud tähtsamad lahingukohad: Ühinmäki-Kaprio; Kirjasalo-Miikulaisi.

Ingeri Liidu ülesandel, tuntud Ingeri vabadusliikumise juhi ja haridustegelase magister K. Tünni toimetusel ilmub kena 10 aasta mälestusalbum.

Ka Eesti Ingeri seltsi korraldusel jaanipäeva laupäeval, 23. juunil, pannakse toime Kulla külas suuremad Ingeri pidustused, et mälestada vabadusvõitlusi, mis siin leidsid aset 10 aasta eest.

Mälestades ja leinates nüüd oma vapraid poegi, kes langesid oma ilusa isamaa — Ingeri — eest, meie ühtlasi tänutundega mälestame ja leiname neid Eesti kangelasi, kes ühes meiega võitlesid ja niisutasid oma püha verega nutva Ingeri pinda.

Kuid see mälestamispäev ei tohi meid teha nukraks ja kurvaks, vaid ta peab meid tegema rõõmsaks ja meelegindlaks oma igapäevses võitluses eluga oma iseolemise ja vabaduse eest, peab andma uut jõudu ja sisendama meile usku, et

„Kaikuu vielä kaunis soitto

Kautta kallihieman synnyinmaan.

Valon, vapauden omi voitto,

Irti Inkeri on kahleistaan.“

Õnnelik noor, vaba Eesti! Õnnelik vaba Soome! Õnnelik väike, vaba Eesti Ingeri!... See on julge Kalevipoja ja kuulsa Kullervo kangelaste ühine saavutus, ühine võit. Vaadeldes seda, süvenedes sellesse, tundub nagu valge vabaduskotka tiibade kohinat ka õnnetu Suure Ingeri pinnal.

Imeasju on sündinud. Eesti tööline, Eesti talupoeg on vaba. Ta võib oma elu korraldada nii, kuidas tahab ja oskab. Ta võib riigikodanikuna valimistel oma hääle vabalt anda sellele, keda ta soovib. Ta valib ise endale valitsuse,

riigipea. Kuningad ja presidendid tulevad talle külla, tulevad vaatama tema ilu ja elu. Tema oma raha on liikumas ja tema enne põlatud keel on nüüd riigikeel. Lokkavad viljapõllud, roheline aasad, mühavad metsad, kalarikkad veed — kõik see on tema. — Ta — Eesti rahvas — on peremees.

Kas ei pane see meie südameid kõvemini tuksuma ja käsi veelgi rohkem tööd tegema! Kas ei ütle see meile, et olgem valvel, valvel oma vaba Eesti kodu ja vaba isamaa eest!

Imeasju võib veelgi juhtuda; see sünnib, mis peab sündima. Priuse ja valguse päikese kuma tõuseb ikka kõrgemale ja laguneb ikka

laiemale, sulatades ükskord ka punased orjahaired sealt, kus valge vabaduskotka tiibade kohinat on kuulda...

Lõpuks ühinegem laulikuga, et

„On ilus Eestis elada
Ja vabal pinnal atra kanda,
Et maa, mis väetud verega,
Võiks sajakordset saaki anda.
Kes elame nüüd kodumaal
Ja vabadusi saame maitsta,
Oh olgem valmis igal a'al,
Kui tarvis kodumaad on kaitsta.“

Antti Seppänen.

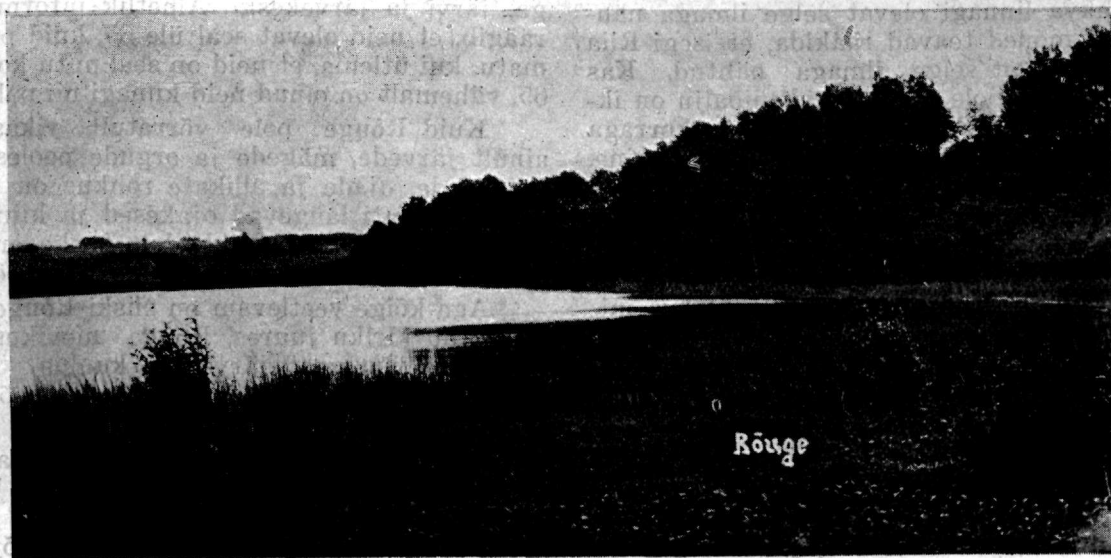
Haanja, Rõuge ja Kasaritsa.

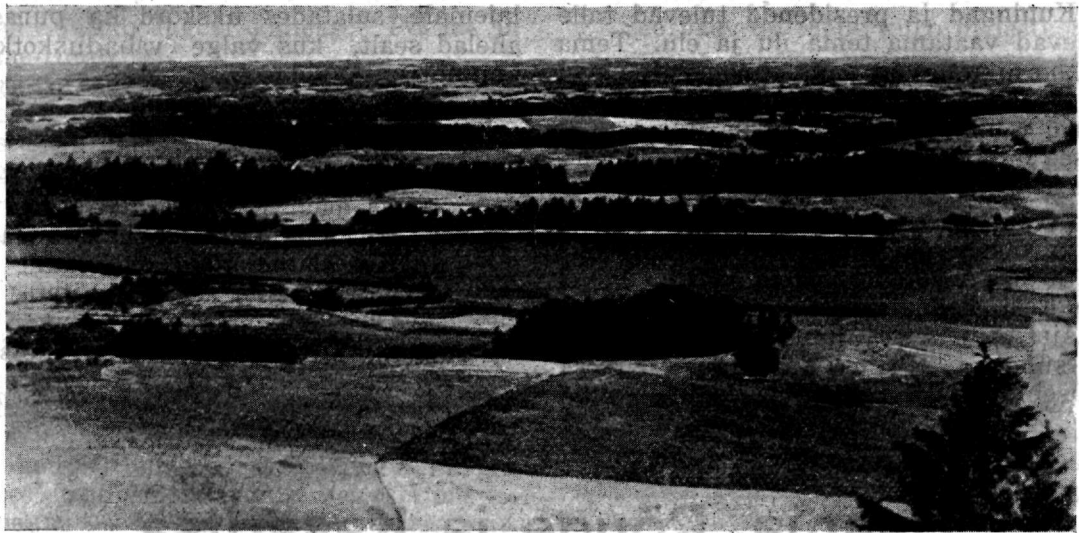
Võrumaa ilus kuldne kolmnurk.

Kui meil mitmed looduslikult võrdlemisi ilusad, aga mitte sugugi veel päris ilusad maa-kohtad on saanud laiadele rahvahulkadele tuttavaks ja suvitajatele meeldivaiks suve veetmise asupaikadeks, siis pole see kahjuks mitte maksev Võrumaa kohta. See ei tähenda aga veel seda, et Võrumaa ei vääraks looduslikult tõsisest tähelepanu, et Võrumaa ei võimaldaks häid suvitusosi ja rahulikku suvepuhkuse veetmise võimalust; vaid hoopis vastupidi — Võrumaa pakub looduslikult palju rohkem kui mõni praegune tunnustatud suvituskoht. Põhjused, miks Võrumaa seni suvitusmaana meile on võõras, peituvad just selles, et Võrumaale ei ole antud võimalusi areneda suvituskohtadele vastavalt. Seda on takistanud ja tõkestanud esijoones just Võrumaa majanduslik kitsikus, rahva üldine viletsus.

Lahke ja kaastundlik võrumaalane võib juhuslikule rändurile küll ööks-päevaks pakkuda ulualust oma madalas talutares või aidalakas, aga tema majanduslik jõud pole nii tugev, et suudaks oma krundile ehitada üles suvemaja. Et see hiljem end küll ära tasub, sellesse pole enamusel usku, eriti aga Võrumaa ilusama koha — Haanja — elanikkudel, kes on kõige viletsamas elujärges ja kelle ebausku, samuti ka naljakas veidrus, on kõige suurem.

Jah, seesama Haanja, see märgine ja vilets Haanja, kus põld harva annab salve külluses lõikust, kus iga sent on varandus ja kus iga vaatepilt pakub ilu ja üllatavalt meeldivat, on paljudele ränduritele olnud pühaks Palestiinaks ja Mekkakaks. Sinna on siirdunud kodumaa kaupmees, teadlane, sinna on läinud tööline ja sõjamees, ühesõnaga igauks, kes on tahtnud näha

Vaade Munamäelt.

loodusilu. Kuid sinna on oma rännutee leidnud ka üle piiri tulnud välismaalane, et imetleda orgude, mägede, järvede ja jõgede, samuti ka mäekünkaid katvate viljaväljade veetlust.

Peatulipunkt on aga Haanja Munamägi, meie kodumaa kõrgeim mägi, mille vaatetornist avaneb lai vaade mitmekümne, isegi ligi saja kilomeetrilise raadiusega. Siit, Haanja Munamäe vaatetornist paistab kõik nii imelik, ilus ja armas. Metsatukkade vahelt läigib kas jõgi või järv, mööda mägesid roomavad kollased maanteed maod, silm eksib kaugusse siniviirulise metsa palistusega, mis sulab ühte kodumaa taevaga. Avarust on palju ja vaatlemast seda laia, väga mitmekesist vaatevälja, sa ei väsi. Ikka ja ikka tahad vaadelda, vaadelda ja vaadelda.

Munamäe vaatetornist paistab 18 kirikutorni, Pihkva linnagi olevat selge ilmaga nähtud. Ning mõned teavad rääkida, et isegi Riia linna torne olevat selge ilmaga nähtud. Kas see just on tõsi, pole teada, kuid niipalju on ikkagi kindel, et Munamäe tipult näeb korraka kõige rohkem meie kodumaa mägesid, põlde jne. Ja silm eksib üle rajagi Lätimaale.

Kui selgel suvehommikul või ilusal õhtul anduda Munamäel kodumaa, selle väikese, vae-se, kuid ilusa ja armsa kodumaa, vaatlusele ja silmitsusele, siis unub kõik halb ja ebailus, inimesed saavad kõik nagu ühesugusteks, headeks olevusteks. Mingi lepituse vaim parandab vae-nu ja tülid, ja tunned headmeelt enda ja oma kodumaa üle.

Munamägi pakub tõsist ilu ja palju vaatamisväärsust. Kahju ainult, et sinna juurepääs on seotud raskustega. Sest Võrust, kust Munamäele on 18 kilomeetri ümber, pole kerge sõi-

duki saamine. Ehk kuigi õnnestub sõiduki saamine, siis pole see küllalt odav ja nii mõnedki peavad soovist Munamäele minna tahes-tahtmata loobuma.

Kergemini kättesaadav on rändurile Rõuge, — meie tuhande järve maa. Võru raudteest jaamast asub Rõuge vaevalt 15 kilomeetri kaugusel ja tee sinna on parem kui Munamäele, ka jalgratturile.

Rõuge pole vähem ilus kui on Haanja. Koguni ilusamaks võib pidada Rõuget, sest siin on järv järve juures, üks suurem ja ilusam kui eelmine. Iga mäe tagant võib sind haarata uus vaateveerude ilu, iga vaade pakub üllatavat. Eriti ilus on Rõuge kirikumõisa ümbrus, Rõuge alevik, kus järvi on kõige rohkem.

Tõesti raske on öelda, kui palju on Rõuge kihelkonnas, kuhu kuulub ka Haanja Munamäega, järvi ja järvekesi. Ametlik informatsioon räägib, et neid olevat seal üle 65, kuid pole võimalu, kui ütleme, et neid on seal mitu korda üle 65, vähemalt on olnud neid kunagi nii palju.

Kuid Rõuge pole võrratult rikas mitte ainult järvede, mägede ja orgude poolest, vaid ka jõgede, ojade ja allikate rohkus on haruldane. Kohati langevad ojakesed ja kiirevoolulised jõed mäe seljandikkudelt koskedena alla, sünnitades ilu, millest kuidagi ei taha pöörduda.

Aga kõige veetlevam on siiski Rõuge kihelkonna ilu kiriku juures, Rõuge alevikus, kus asuvad ka ilusamad järved ja kuulus Ööbikurorg, mille metsik ilu ja kallaste pead pöörutama panev kõrgus on otse hurmav.

Ent peale muu ei puudu Rõugel ka oma ajalooline minevik. Rõuge kirik, mis on kunagi kannud Püha Neitsi Maria kiriku nime ja on ligi 200 aastat vana, kannatas vabadussõja ajal

vist küll rohkem kui ükski teine kirik Eestis. — Ta torn lõhuti, samuti orel, altariplilt, lagi jne. Lagi oli kuulidest läbilastud, nagu sõelapõhi. Kirik on tänapäeval jällegi korras, ainult kuuliaugud altariplildi sees kõnelevad raskeist heitlustest, mida peeti elu ja surma peale.

Üldse, Rõuge kannatas vabadussõja päevil väga palju, kiriku ümbrus läks kuus korda käest kätte. Ja seejuures on endastki mõistetav ja arusaadav, kuidas mõjus see ümbruskonna elanikkude ja nende elu peale, nende peale, kes ei saanud harida põldu, kes pidid vahetpidamata olema küüdis ja seisma sõjateenistuses.

Nüüd on aga need rasked ajad vaibunud minevikku ja Rõuge sammub arenevalt edu suunas, olles Võrumaa arenenumaks maanurgaks.

Lõpetades lühikest ja üldmärkelist Võrumaa ilusamate ja kõige vaatamisväärsemate kohtade, Võrumaa kuldse kolmnurga, kirjeldust, ei saa vaikides mööduda Kasaritsast, mis

meie kunstnikkudele ja kirjanikkudele vähem armas pole kui põhjarannikul Toila.

Kasaritsa, mis asub vaevalt nelja kilomeetri kaugusel Võru linnast, sarnaneb kuidagi viisi Rõugele. Ka siin on järvi, ka siin on mägesid ja orgusid, ning nad jätavad üldmuljelt sama ilusa ja armsa pildi kui Rõuge järved, orud ja mäed.

Võttes arvesse Kasaritsa ilu ja linna lähedust ongi sinna võrsumas suvituskoht, sest vastavad maa-alad on planeeritud ja antud rendile.

Kasaritsa kuulsus ei piirdu mitte ainult kodumaaga, kuna Kasaritsa Verijärve vähid leidvad omal ajal tee isegi Vene keisri lauale. Ja tänapäevalgi püsivad Kasaritsa järvede vähid suures austuses ja lugupidamises.

Kui keegi tahab rahulikku suvepuhkust ja tõsist looduslikku ilu, siis on tal neid võimalus valida Haanjast, Rõugest või Kasaritsast.

K. Eh.

Camille Corot — Tuulehoog.

Kindral Böhmi surm.

Kindral Böhme – XIX sajangu rahvaste vabadusvõitluse kangelane.

«Kaltse Kodu!le» kirjutanud «Polska Zbrojna» peatoimetaja komendant W. C. Ewert.

Käesoleva aasta juuni lõpul toodi eriliselt pidulikult kindral Josef Böhmi põrm Türgimaalt Poolasse. Kadunu nimi on saanud kuulsaks rahvaste vabastamise võitlustes XIX sajangu esimesel poolel.

Böhme sündis Tarnovis Krakovi lähedal 1794. aastal. Olles veel Krakovi ülikooli õpilane, noor Böhme astub 1809. a. tookordse Varssavi vürstiriigi sõjaväe ridadesse, et võidelda Austria vastu. Pärast seda, lõpetades sõjakooli leitnandi aukraadiga, ta võtab osa Napoleoni sõjast Venemaa vastu 1812. aastal ja Danzigi kaitsest 1813. a. Ja kuigi need aastad olid juba hämaruseks Napoleoni tähele, Böhme omandas neis edaspidiseks sõjaoskuseks seda, mis Napoleoni vägedes oli kõige paremat: vääramatut usku oma jõusse ja võidusse.

Napoleoni langemine ja Poola andmine Vene ülemvalitsuse alla toob Böhmi tagasi kodumaale, kus ta jälle teenib oma armsas, tema temperamendile kõige kohasemas väeosas — ratsakahurväes. Raskete teenistusolude tõttu

1827. aastal, mida Poola armeesse tõi suurvürst Konstantin — keisri vend, kes oli keisri asevalitseja Poola kuningriigis — Böhme loobus kapteni aukraadiga sõjaväeteenistusest, et asuda Lvovi lähedale külla elama.

See erus olek ei kestnud kaua. Kohe esimese teate peale, et Venemaa vastu on puhkenud mäss, novembris 1830. aastal, Böhme pööris kiirelt tagasi Varssavi ja astus jälle sõjaväkke.

Sellest peale algab tema haruldane sõjaväeline karjäär, mida ta taotles ainult oma silmapaistvate võimete ja iseloomu omadustega, mis teda otsekohe tõstsid suurejoonelise juhi kohale.

Böhme tõuseb kiirelt koloneli ja kindrali aukraadis, teenides seda võitlusväljal tänuendaohverdamisele, mehisusele ja geniaalsele tegevusele. Eriti ta kerkib esile võitluses Ostrolenko all, kus ta korraldab tähelepanuväärt ja ainukese selletaolise kallaletungi, ise oma ratsapatarei ees kihutades. Selle eest ta saigi auhinna „Ostrolenko vere täht“.

Mässu lõpul 1831. a. Böhmi peetakse ülemjuhataja kandidaadiks. Kuid õnnetuseks mäss juba hakkas vaibuma Vene väe löökide all ja Poola armee ja temaga ühes ka Böhmi läheb üle Saksa piiri, pidades paremaks kõlkuda maailma mööda kui anda alla võitjale Venemaale.

Pagulaseaastad kindral Böhmi pühendab sõjateaduslikele töödele ja organiseerimisele, arvestades uue sõja võimalusega Poolamaa vaenlastega.

Saabub 1848. aasta ja temaga ühes kõikvõimas revolutsiooniline liikumine, levides üle maailma. Kogu Austria põleb revolutsioonitules. Ungari kohal kostab mässukisa, Viinis — revolutsioon, Poolas ja Čehhis — elav liikumine.

Kindral Böhmi alul ilmub Viini, kus juhivad rahvaväge, võideldes pealinna tänavatel tsaari vägede vastu. Siit Böhmi läheb Ungarisse ja siin tema kuulsus lõi täiel ulatusel hiilgama. Mässu juhina Transilvaanias kindral Böhmi vastab mõne nädala jooksul terve selle provintsi, puhastab naabermaa — Banati — ja ähvardab Vene vägede seljatagust Moldavias, kes ruttavad Austriale appi. Tema nimi saab

Kindral Böhmi ratsahobusel Poola kunstniku kujutatuna.

tuntuimaks Ungari mässuliste hulgas. Sõdurid, vaatamata ta valjusele ja halastamatule olekule — jumaldavad Böhmi, nimetades teda „isa Böhmi“.

„Isa Böhmi“ nimetatakse avaliku arvamise survele ülemjuhiks. Õnnetuseks liig hilja, sest Vene-Austria väed olid suutnud juba saavutada ülekaalu, aga mässuliste ridades lõi julgus vankuma ja kõlblus langema. Isegi parimad korpused heidavad relvad maha — mässuvaim raageb.

Ja teist korda oma elus kindral Böhmi on sunnitud otsima ulualust võõrsil. Ta läheb Türgimaale, kus ta tänu oma nime kuulsusele astub Türgi väkke teenistusse. Siin Böhmi töötab välja hiiglakavad Türgi sõjaväe ümberloomiseks ja selle kasutamiseks võitluseks Vene ja Austria vastu.

Need projektid jäävad teostamata, sest mõlemad need riigid nõuavad kohe Türgilt „hädaohtliku kindrali“ eraldamist. Poliitiliselt nõrk Türgimaa oli sunnitud täitma nende tahtet ja kindral Böhmi leiab viimset varju Süürias Aleppo linnakeses. Siin teda 1850. aastal tababki armutu surm.

Täis palangut kindral Böhmi elu kirjutas kaunilt tema nime rahvaste vabadusvõitluste ajalosse. Niikaua kui see oli võimalik — ta

Kindral Josef Böhmi Türgimaal Jako Murad-Pasžana.

võitles Poola iseseisvuse eest. Olles sunnitud jätma maha kodumaa, ta võitleb rahvaste vabaduse eest tolleaegse vägivallavalitsuse vastu — revolutsioonilises Viinis ja mässuvendlaste ungarlaste juures.

Hingelt ta on Poola leegionide järeltulija Itaalias ja jääb surmani truuks Poola lipukirjale: „Teie ja meie vabaduse eest.“

Seepärast ka tema põrmule — kui rahvaste vabaduse eest võitleja omale — teel Türgi-

maalt Poolasse andsid au kõik riigid, kelle kau-
du toodi kirist: Türgimaa, Balkani riigid ja
Ungari.

Tema tõsiste järeltulijate — Poola ratsa-
kahurväe ohvitseride — väed asetasid kindral
Böhmi kiristu kaunisse mausoleumi (hauakamb-
ri) Tarnovi linna Krakovi lähedale ja siit tema
vaim, kes ei tunnud alatust ega hirmu — käit-
seb ka edaspidi ratsakahurväge, tema armasta-
tud relva.

Kas püss või laskur?

Ärge unustage laskurit ennast püssi varju!

Laskur ei tohi ainult passiivset osa etendada. — Teadlikult laskevõtete uurimisele! —
Esimesed ülesanded sel alal.

(Järg „Kaitse Kodu!“ nr. 29 ilmunud artiklile „Kui püss eilase...“.)

1.

Maailmasõja lõppedes kerkis sõjaväelistes ringides eriliselt teravalt üles küsimus: kas vaim või tehnika? Kui varem aukoht anti inimesele ja tema vaimule, kusjuures isegi äärmuseni mindi — „pulja dura, štök molodets“, siis nüüd võeti vanad tõed uue hindamise alla ja nii mõnigi asi hakkas teises valguses paistma.

Soome kätt Veli Nieminen.

Loomulikult ka siin osa ümberhindajatest — kaldus teise äärmusse: tehnika (relvad ja lahingumasinad) on kõik, inimene on ainult nende teener. Sõjatehnika suurejooneline arenemine ei jätnud oma mõju avaldamata inimese tunnete ja vaimu ilma peale.

Kuidas seisukohad lõplikult kujunevad, on raske ette öelda, kuid igatahes mingisugune kainenemine on maad võtnud ja isegi „meie tehnikamehed“ on muutunud tunduvalt leplikumaks.

Ümber samasuguse probleemi ees seisab suurem osa meie laskurite perest, ainult selle vahel, et küsimust tuleb pisut oludekohasemalt formuleerida ja seada üles „Kas vaim või tehnika?“ asemele — „Kas püss või laskur?“

Meie parematel laskesportlastel on küsimus ammu selge ja nad teevad mulle isegi vast etteheiteid, kuidas võib kaitseliidu laskurite suhtes, kes viimasel ajal käivad edusammu seitsmepenikoorma saabastes, üldse niisugust küsimust üles tõsta.

Vaadake, millised head tagajärjed tulevad väikekalibribrilise püssist laskmisel — 90% peaaegu igal mehel peoga katsutavad! Või jälle püstol. Ka siin on saavutused peaaegu täiesti rahuldavad. Relvad on uued ja korras. Või jällegi uute raudadega sõjaväepüssid: maailmameister Hartmann lööb varsti meie ees „blassiks“.

Ei saa vaielda vastu, et nendes julgetes ja suurejoonelistes ei oleks osakest tõtt. Kuid need oletused ei ole täiel määral õiged ja nimelt oma suuremas osas.

Heidame üldise pilgu meie laskurite perele, siis näeme peaaegu vastupidist pilti. On pikk rida üksusi, kus mehed lasevad ainult ühest või kahest, sest ainult need olevat „korras“ ja ainult nendest saab sooritada laskmisi. Toimetab mõni asjatundja kogu üksuse püsside järelevaatust ja proovimist ning selgub, et suurem osa püsse on samuti ja veel pareminigi „korras“, kuid nendest millegipärast ei taheta lasta.

Ei ole sugugi vildak ega liig julge ütetus, et meil ripub sadu, võib-olla isegi tuhandeid täitsa korralikke püsse kasutamata naela otsas, unustatuna ja ärapõlatuna oma peremeeste poolt.

Mitte haruldased ei ole ka juhud, mil ka parimad laskesportlased vahete-vahel oma täiesti korras uendatud relvast ainult keskpäraseid ja isegi nõrgemaid tagajärgi saavutavad. Siin ei võiks leida aset etteheitel relvale.

Need tõsiasjad kõnelevad selgel keelel, et tagajärjed ei olene ükski relvast ja et siin mängus on veel mingisugused „kõrvalmõjud“. Üks niisugune „kõrvalmõju“, õigemini öelda „peamõju“ on laskur ise, s. o. inimene kõigi oma füüsiliste ja psüühiliste omadustega ja iseäraldustega.

2.

Inimene on juba ammugi asjatundjate poolt jaotatud „patuseks“ Aadamaks ja hingeks, mis mõnede poolt on tunnistatud puhtaks lillekeseks, teiste oletuste järele aga kannab endas kõigi meie verepattude idusid.

Kuidas seda küsimust lõplikult otsustada, jäägu sellekohaste eriteadlaste lahendada, kuid siin kohal katsume mõne sõnaga selgitada, kuidas üks või teine „pool“ mõjub laskesportliku tegevuse peale.

Esiteks see inimese maine osa.

Inimese keha on alus, on vundament, millele asetatakse laskeriistad. Millist osa etendab vundament maja ehitamisel ja püsimisel, samane osa on ka laskuri kehal etendada laskmisel. Temal peab olema teatav tugevus ja püsivus, kui tahetakse moodustada alust, mis võimaldaks korrapärast ja nõuete kohast laskmist.

Ei või olla juttugi korraliku kümnelasulise seeria andmisest, kui minu käed või silmad väsivad juba viienda lasu järele. Mis tabamine see võib olla, kui minu käed värisevad.

Otse imestamisväärilisena paistab asjaolu, et mõnigi „linnasaks“, kes kehaliselt on võrdlemisi kidur ja näeb välja nigel, annab palju paremaid lasketabamusi kui tüse „maamees“, kes paarivakalise viljakoti mänguasjana tõstab turjale, kellel sooned on sitked ja rusikas raudne.

Kuid see nähe on seletatav.

Laskmine on rohkem sport kui rammuasi. Toorele jõule peab seltsima teataval määral ka tehnika. Igapäevne füüsiline töö arendab meie lihakseid ja nende rammu ainult teatavas kindlas suunas, kuid laskmine nõuab igakülgselt arenenud keha.

Ses mõttes harrastatakse laskesporti ka vanades kultuurimaades. Seal on laskmine lahutamatu osa üldspordist, ta on üks haru sellest, kuid huvitava, ilusam ning kaunim ja ühtlasi kasulikum haru.

Meil valitsevad kahjuks vastupidised vaated.

Kergejõustiku mees on laskuri silmis kergekaaluline hüpleja ja jooksja. Sportlane oma poolt vaatab jällegi laskurile teataval määral „üle öla“. Oleme

Soome parimaid laskureid Huttonen.

kahjuks liigagi tihti kuulnud vastastikuseid hukkamõistmisi, ja mis veel kurvem — seda lõhet, arusaamatuste kuristikku ei püüagi tasandada just need, kelle kätte on usaldatud kummagi haru juhtimine.

Üks on aga kindel, et niikaua kui laskmine püsib eraldatuna üldspordist, ei suuda meie küll võita neid „viimaseid protsente“, millised meid lahutavad vanade laskemaade laskesportlaste tasapinnast.

Seda näitab elu ise.

Meil on mõnigi sportlane, kes andudes ka laskesportile, siin väga ilusaid tagajärgi on saavutanud.

Näiteks üks nimekam Tallinna maleva kaitseliitlane-spordiharrastaja, kes laskmisega võrdlemisi lühikest aega tegemist on teinud, saavutab nüüd tagajärgi, millised vanade meistrite omadest sugugi järele ei jää.

Meie nimetasime juba eelpool, et laskmine nõuab mitmekülgselt arenenud „alust“. Igapäevane füüsiline töö ei anna veel seda, on vaja veel erilist treeningut. On tarvis teha turti pehme, käed painduvaks ja kindlaks, jalad tugevaks jne.

Vaadeldes viimase suurvõistluse, s. o. kaitseliidu ja kaitsväe laskesportlaste vahelise võistluse tulemusi, näeme, et kaitseliit võib lamades ja püssi asenditest laskmises, milliste asendite jaoks nende keha enam-vähem on kohandatud (muidugi vastavate harjutustega), kuid kokku kahe asendi võidu vilja sööb ära põlvelt laskmine.

Mispärast?

Põhjus on lihtne: see asend on kaunis võõras, keha ei sobi sellekohase harjutamise puudusel sellesse asen-

disse, laskur tunneb ennast ebamugavalt ja siit tulevadki nõrgad tagajärjed.

See oleks üldjoontes „va' Aadama“ kohta sportlikul laskmisel. Küsimus on tähtis ja laialdane ja siin peaksid pikemalt võtma sõna nii laskurid kui ka sportlased.

Nüüd veel meie keha eritoimingutest laskmisel.

Laskmisel on kõik meie kehaliikmed ametis, ühed suuremal, teised vähemal määral, peaaegu igapähelel on sooritada oma eritoimingud. Oma keha ja selle liikmete seadmist laskmise ajal püssile aluseks olevasse asendisse nimetatakse laskeasendi sissevõtmiseks.

Laskeasend ühes kukepäastmisega moodustab oma 90% laskuri füüsilisest tegevusest ja kui sel alal tuleb ette vääratusi, siis peab hakkama viga otsima siit, siin tuleb leida haige koht ja vastav rohi.

Meie kriipsutasime alla: füüsiline osa. Hoopis teine asi, võib-olla tähtsam, on laskuri psüühika ja selle juures peatume teisel pikemalt ning käesolevas artiklis jätame see küsimus hoopis puudutamata.

Laskeasend on see osa lasketegevusest, mille tähtsusest viimasel ajal kõikjal on saadud aru ja millele on hakatud juhtima tõsist ning väärilist tähelepanu. Eriti tõsiselt on see küsimus tõstetud üles kaitseväes. Nii uuritakse laskeasendeid kaitseväge nooremate juhtide, s. o. allohvitseride, koolis põhjalikult.

Kaitseliidu laskurite suhtes on kuulda etteheiteid, nagu ei võtaks nad laskeasendeid küllalt tõsiselt ja järelekaalutult. On tulnud ette juhtumeid, mil küsimus on leidnud käsitamist isegi üldajakirjanduse veerudel ja on juhitud tähelepanu „toore materjali puuduliku ümbertöötamise“ peale ja seega on ühendusse viidud kaitseliidu senised mitte väga hiilgavad saavutised, muidugi võrreldes vanade laskemaade laskesportlaste tagajärgedega (võrdlus meie endi eelmiste aastate tagajärgedega räägib hoopis teist keelt). On soovitatud isegi autoriteetset isikut, kelle sõna järele ühtlast treeningut hakataks toimetama ja kes paneks maksma ühise ettevalmistuse süsteemi.

Mõte iseendast on vahest küll ilus ja kaunis; hoopis iseasi on aga küsimus, kas on see teostatav ja kas seda üldse on tarvis teostada?

Soome kütt Talvenheimo.

Kui isegi rikkas Ameerikas, seda mitte ükski maapealse varanduse, vaid ka laskesportlaste poolest, otsitakse tikutulega laskeasenduse treeninguid sõjaväele, siis seda vähem on meil lootust neid leida.

Ja teiseks, mida suudaksid need üksikud treenerid kogu kaitseliidu laskurite pere heaks teha? Vahest valmistada ette mõne üksiku, väga kitsaringilise grupi. See oleks üksikult rekordimeeste ettevalmistamine ja seegi mitte küllaldaselt järjekindel.

Meil on ka mõningaid gruppe kaunis korralikult treeneritud, kuid võistlustel ei ole nad peaaegu kunagi pealepandud lootusi täitnud. Ikka ja jälle hüppavad esikohtadele mitmesugused „omakoetud“ mehed vabariigi kolgastest.

See peaks meie mõtet suunima teisale.

Eestlane on iseseisev töömees. Tema armastab omaette asja uurida ja selle kallal tuhvida. „Oma töö vili on alati magusam ja tulemused paremad.“

Ses suunas tulebki kaitseliidu laskesporti arendada ja see on praeguses olukorras, mil laskurid üksikult meeste kaupa üle kogu riigi on pillatud laiali, vist küll ainuke ja õige tee.

Muidugi on siin teatud algtõed, millised tuleb võtta omaks otsekohe, ilma erilise kaalumisetähta. Neid algtõdesid võib ja suudab kanda ette praegune kaitseliidu õpetajate kaader ja neid tõdesid teab praegugi laskurite pere rõhuv enam. Kuidas nendest peetakse kinni, on teine küsimus ja siin vaevalt aitab ka erakorraliste võimetega ja volitusega treener.

Meie ei eksi vist oma arvamisest, kui oletame, et juhtiv jõud on suure ja tähtsa osa oma tööst teinud, kui tema suudab laskurid viia teadlikule suhtumisele laskmisel ja teeb lõpu mõttetule paugutamisele.

Siit edasi läheb juba laskurite endi töö, mitte mingisugune teoretiseerimine, vaid küsimuse praktiline uurimine.

Milles seisaks siis laskuri töö laskeasendi kätteõppimise alal?

Laskeasendite täpne kirjeldus on toodud ametlikudes eeskirjades. Need on n. n. „normaalasendid“. Laskuritel on õigus neid oma keha järele kohandada, veel enam — nende kohus on leida kõige mugavam ja kindlam asend, millest saaks anda kõige paremate tulemustega lasud. Seda suudab ainult laskur üksik teha, abimehest on siin vähe kasu. Muidugi „eesnäitaja“ täidaks siin tänuväärt ülesande, kuid küsimuse peab laskur otsustama iseseisvalt.

Kui jälgida meie parimate laskesportlaste laskmisi, siis näeme, et nendel on peaaegu igapähele kujunenud välja omapärane laskeasend ja sellest asendist läheb tema ka alati.

On tulnud ette juhtumeid, mil ennustatakse ilusa kroonilise asendiga mehele häid tulemusi ja põlglikult vaadatakse kõrvalseisvale mehele omapärase laskeasendiga, milline ei ole sugugi meeldiv kontrollivale silmale, kuid on hea, mõnus ja tugev laskurile endale. Imelikul viisil aga need „oma asendi“ mehed löövad peaaegu alati esimesi.

Sama küsimus on ka Soomes olnud päevakorral ja tegelik elu on küsimuse lahendanud ikkagi „oma“ asendi kasuks.

Sama tähtis, kui mitte veel tähtsam kui asendi leidmine on asendi alalhoidmine. On vastuvaidlemata tõsiasi, et laskmine on ainult siis ühtlane, kui iga lask antakse täpselt ühe- ja samasugustes tingimustes.

Seda tõendavad ja selgitavad kõige paremini tegelikud katsed, millest siin kohal toome ühe (vaata joon. nr. 1). Lasti lamades käelt saja meetri pealt

Joon. nr. 1.

kolm viielasulist seeriat. Iga seeria väljalaskmise järele tehti vaheaeg, laskur tõusis üles, jalutas ja tegi ühe „suitsu“. Järgmise seeria laskmisele asumisel ei otsinud tema üles täpselt endist asendit ja jatkas laskmist juba uuest asendist, s. o. ei asetanud oma keha ega selle osi täpselt vanale kohale tagasi.

Mis selle tulemus, sellest räägib selget keelt, tabamuste pilt. Märklaua näeme selgesti kolme üksteisest eraldatud kuulide kobarat. Iga seeria on isendast väga ilus, kuid nad on üksteisest eraldatud ja see teeb kogu tabamuste pildi halvaks.

Asugem oma tabamuspiltide uurimisele ja meie leiame mitte vähe niisuguseid kuulide kobaraid.

Millest see on tingitud?

Iga seeria lasti välja ühesugustes tingimustes ja seepärast on ka seeria tabamused ilusasti koos. Seeria järele aga tulid muudatused asendis — ja seeriatega „kobarad“ paiskusid laiali.

Siin ei ole tarvis teha kuigi suuri muudatusi. Küünarnukid asetati kas veidi laiemale või koomale, üks küünarnukk asetati sentimeetri võrra kõrvale, püss tõmmati paari sentimeetri võrra kõrgemale õlga jne. Needsamad, pealt näha „pisi asjad“, põhjustasidki kuulide kobarate laialipaiskumise.

On hädavajaline, et iga laskur, kes tõsiselt tahab oma laskeasendit uurida, peab niisuguseid katseid toimetama ja siis nende katsete põhjal endale valima alalise asendi.

See on kokkuvõttes. Küsimust tuleb detailiseerida, jagada allküsimusteks, sest laskeasend seisab koos reast üksikasjust, millest igaüks avaldab oma teatavat mõju lasketulemustele.

Võtame kas või püssi õlga asetamise (vaata joon. nr. 2).

Joon. nr. 2.

Mustad sõõrid näitavad viielasulise seeria tabamusi, kui iga lasu ajal püss asetati õlga täpselt ühte ja samasse kohta. Teise seeria ajal aga, mille tabamused on näidatud ringidega, asetati püss iga lasu ajal ise kohta: õigesse kohta, ülespoole, allapoole, vastu õlaluud ja liig rinna sisse.

Tabamused räägivad isegi selget keelt.

Soomes toimetatud katsetega on tehtud kindlaks, et mitmesugune püssi õlga asetamine laskmisel lamades käelt 150 m peale suurendab hajumist kuni 15 sm võrra!

Või võtame niisugune lihtne asi, laekaela haaramine. Esiteks haaramise tugevus ja teiseks sõrmede asetus. Kummagi muudatused suurendavad 150 m peal hajumist kuni 12 sentimeetrit!

Need asjad ei ole mingisugused teoreetilised targutused, — tegelik elu on seda ise tõendanud. Sarnaseid katseid on toimetatud terve rida ja tulemused on alati ühed ja samad.

Täie kasu saame alles siis, kui laskur ise neid katseid toimetab ja küsimuse, n. n. „omal nahal“ õpib tundma. Seega algaks tema „oma asendi“ uurimist ja teadlikku tööd, milliseks peaks kujunema nii iga õppe- kui ka võistluslaskmine.

Meil on juurdunud sisse väga pealiskaudne tabamuste hindamine: see tabamuspilt on hea ja see on paha. See oleks peaaegu ka kõik. See ei õpeta meile midagi.

Tabamuste pilti peab uurima. Kuidas andsin oma head ja pahad lasud, millest ühed või teised on tingitud. Tulevad põhjused otsida ja leida üles ning valutavad kohad arstida terveks.

Seda suudab teha iga laskur, kes laseb, aga ei pauguta.

Soome kütt Talvenheimo.

Iga laskmine iseendast on katsetamine ja uurimine.

Mees peab teadma, kuidas tema laseb, ja vastavalt sellele ka, kuidas tema tabab.

Soovitame siin kohal toimetada mõningaid katsetaskmisi viielasuliste seeriatega kaupa, kusjuures iga seeria lasta välja täpselt ühesugustes tingimustes:

- 1) anda üks täiesti korralik seeria, et saada materjali väärseeriatega võrdlemiseks;
- 2) iga lasu ajal püss õlga tõmmata ise kohta;
- 3) iga lasu ajal muuta laekaela haarava käe ja selle sõrmede asetust;
- 4) iga lasu ajal muuta laekaela haaramise pinget;
- 5) püssi toetava käe küünarnukk viia paremale või vasakule;
- 6) püssi toetavat kätt lae all a) asetada püssi raskuse keskpunkti kohta, b) viia ettepoole, c) tuua tahapoole;

- 7) hoidja käega püssi: a) hoida tugevasti, b) toetada ainult sõrmedega jne. jne. jne.

Niisuguseid katseid võib olla pikk seeria. Siin kohal tõime ainult mõned üksikud olulisemast. Jäägu sel alal suur vabadus laskuritele endile.

Kui meil töö hakkab minema ses suunas, siis on loota, et laskurid õpivad peagi tundma oma laskeasendit, ja see on suur samm edu poole.

A. P.

Trükivea parandus.

Eelmises „Kaitse Kodu!“ numbris kirjutise juures „Laskeportlaste suurpäev“ avaldatud Antsla kompanii veltveebel August Peetsonil ja Einmanni kompanii majanduspealik Ernst Rullil on kohtadele tulemist määravad allkirjad ära vahetatud. 1. kohale 428 silmaga tuli Ernst Rull ja 2. kohale 418 silmaga Aug. Peetson, mitte aga vastupidi, nagu „K. K.“ nr. 29. eksikombel tähendatud.

Poola kütide korpuse uueks ülemaks kindral Jaxa-Rozen.

Hiljuti määrati Poola kütide korpuse (meie kaitseliit) ülemaks kindral-major Vladislav Jaxa-Rosen. Oma uuele kohale asudes andis kindral Rozen kütide korpusele järgmise käskkirja:

Kodanikud, mina tulen teie juure kui vana kütt, kes on määratud marssal Pilsudski käsuga organisatsiooni ülemaks, millel on sügav traditsioon, organisatsiooni, mis pani aluse meie rahvuslikule võidurikkale sõjaväele. Kütide korpuse organisatsiooni ülesandeid ja eesmärki mõistan ma nii, nagu seda mulle õpetas see, kelle kindlas koolis kasvatati meie heroiliste kaadrite esimesed vahetused. Teie noortes ridades ei leidu neid enam palju. Teha läbi eksam selles kõvas koolis kui heategev kodanik-sõdur, kes alati on valmis enda ohverdamiseks, — see on teie ülesanne.

Meie hulgas oli neid, kes täiuslikult tegid läbi selle eksami: need on kangelased, kes lahinguväljadelt ei tulnud tagasi, kes lunastasid oma verega isamaa priiuse.

Teie kui nende järeltulijate õlul lasub nüüd auväärt ja vastutusrikas kohustus edaspidi hoida kõrgel

võidurikka lipu heroilisi traditsioone. Teie peale on pöördud teie juhi Josep Pilsudski pilk ootes, kas teie selle raske eksami teete läbi sama hästi kui need esimesed kaadrid. See on teie töö tuum.

Teie järgnev ülesanne on näidata ühiskonnale, et olete kõigepealt väärtuslikud ja eeskujulikud kodanikud ja et ükski teist kunagi millegagi ei määri küti mundri au. Ainult hea kodanik võib olla eeskujuline sõdur. Ainult distsiplineeritud ja hästiõpetatud read kujundavad kollektiivse väärtuse ja niisuguseid moraalselt terveid kaitsjaid ootab teilt isamaa.

Marssal Pilsudski käsul nõuan teilt üksmeelset ja pingutatud tööd, et saavutaksite täielise sõjalise õppuse ja kodaniku-oskuse kütide organisatsiooni kõigil astmel. Te peate saavutama selle ükskõik mis hinnaga. Teie read suurenevad sajakordselt, kui jõuate näidata, et olete väärilised asendajad neile, kes täitsid selle püüded ja mõtte, kelle eesmärgiks on näha meie isamaad suurena ja alati võitjana.

Teie juhina luban, et tahan ka tulevikus täita seda kava vääramatult ja õiglaselt.

Kaitseliidu jalgrattureid võtsid Paides vastu. Paide naiskodukaitse ja Järvamaa maleva juhatus.
 ×× Järvamaa maleva pealiku kt. hra Lepp. × K.-l. spordikeskkubi juhatusel liige hra Kauba.

Kaitseliidu esimene tähesõit.

Kaitseliidu kehalise kasvatuse juhataja leitn. Lepp tõstis möödunud kevadel spordikeskkubi ühel koosolekul mõtte üles — korraldada suvel jalgratastel ülemaaline „tähesõit“. Selle eesmärgiks oleks: kodumaa loodusega ja eluga tutvumine, naabermalevatega sõprussidemete loomine, jalgrattasõidu kui ühe liikumisevahendi propageerimine. See mõte leidis heakskiitmist ja „tähesõit“ jalgratastel võeti suvisesse tgevuskavasse. Asuti selle läbiviimisele. Tähtpäevaks, mil kaitseliidu jalgratturid pidid kohtama, määrati 21. juuli. Ülesanne võtta vastu jalgrattureid-sportlasi langes osaks Järva ja Viru malevatele. Võrru sõitsid kokku Valga ja Petseri malevate huvimatkaajad, kõigi teiste malevate kohtamise kohaks oli Paide, välja arvatud vaid Saaremaa, kes malevkondate vahel omaette jalgrattamatke korraldab.

Jõudis kätte oodatud päev. Ilm — ilusaim suvepäev, ehkki küll kuumus üle 20° C. ulatus. Juba varahommikul asusid esimesed kaitseliidu jalgrattaretkest osavõtjad teele. Kaunimates looduslikkudes kohtades, millest läbi sõideti, puhati, võeti kehakinnitust ja vaadeldi maastiku ilu. Keskpäeva paiku jõudsid matkaajad kohale,

kus neid naiskodukaitse ja malevlased vastu võtsid.

Suuremaks kujunes huvisõitjate kohtamine Paides, kuhu kokku sõitis 35 sportlast 10 malevast. Siin võttis neid vastu kohalik naiskodukaitse, kes oli hoolitsenud maitseva kehakinnituse eest. Tervitusi ütlesid Järva maleva pealiku k. t. hr. Lepp ja Tallinnast kohale sõitnud kaitseliidu spordikeskkubi juhatusel esindaja hr. J. Kauba, kes „tähesõidust“ osavõtjatele selle päeva ja sünnimälestuseks rinda kinnitas kaitseliidu ülema poolt annetatud kauni mälestusmärgi.

Päeva jooksul vaadeldi Paide ajaloolisi kohti, karastati keha uues ujulas ja veedeti päev sõbralikus mõttevahetuses.

Õhtul lahkusid sportlased Paidest kindla lubadusega sarnaseid retke korraldada oma malevates.

Sooviks, et nende retkete sihtkohtadeks oleksid vabadussõjaaegsed ajaloolised kohad, kus võitlesid ja langesid meie kodumaa kaitsjad. Seal saame vahetuid muljeid vabadussõja lahingute üleelamistest ja raskustest; kogunedes neisse kohtadesse tärgab ja elab meis edasi see vaim, mis meid kandis vabadussõjas.

Mehaanilised

Võib-olla see ei olegi muud kui igivana igatsus inimestes olla isand ja piiramatu käskija, tahtmine pidada orje, omada tingimusteta alluvaid olevusi, kes kuulevad, näevad ja täidavad käskke, kui me seda iganes soovime. Võib-olla see igatsus ongi, mis vanadest hallidest aegadest saadik on virgutanud mõtlema välja inimtaolisi olevusi inimlike tööde täitmiseks. Nende väga keeruliste mehaaniliste kujude hulgas, mis isegi iu poolest väärivad tähelepanu, on olnud üksikuid, mille mehhanismi saladused on jäänud tänini selgitamatuks. Mõnedes neist on hiljem paljastatud osavat pettust; nii näiteks kaua kuulus olnud automaat-näitleja, kes ületas kõik tolleaegsed meistrid, ei olnud muud kui väline koor, kuna ta hingeks oli käabus, kes etenduste ajal peitus selle mehhanismi sisemuses.

Aga inimene olla tähendab omada meeli, mis vastavad välisilma ja ümbruse mõjutustele, see tähendab, et peab olema vaim või, teisiti öeldes, peab võima teha rea loogilisi järeldusi välistele mõjutustele. Kui mitte arvesse võtta hinge ja jumala palge järele loodud keha, siis juba paar aastat on meil olemas tööpoolest kunstlik inimene.

Meil on sääraseid mitmel kujul ja mitmesugusel alusel valmistatud. Ameerika oma tunneme „Televoxi“ nime all, inglased on „Robot“, ja kõik nad toimivad sääraseid uskumatuid asju, et sugugi ei tarvitse olla suur unistaja, et kujutella maailma kahekümne või kolmekümne aasta pärast täidetuna veel teisest inimsoost. Nii imestusväärne kui see ka näib, tehnika ajajärgul on see ometi kõige kainem asi siin maailmas. Ja tööpoolest nende „imede“ valmistajad ei ole enam mingid õnnekütid ja petturid, nagu kunagi varem, vaid tehnikud ja insenerid, kelle nimi sageli omandanud ülemaailmalise kuuluse.

Nii näiteks on Ameerika insener Wensley „Televoxi“ isa. Ta automaatse poja ehitas maailmakuulus, väga asjalikult kaaluv hiiglaettevõtte „Westinghouse'i Elektriühing“. Millega see mehaaniline inimene saab toime, see ületab

orjad.

igasuguse kujutluse ja mõtteleenu, olgu muistse või meieaegse. Härra „Televox“ nagu moodne „inimene“ kunagi mängib bridge'i, annab tantsutunde, tegutseb kõnelejana, reguleerib kuudeviisi ihuüksid veepaakide veeseisu ja teeb sadasid teisi toiminguid.

Härra „Robot“, inglane, seisab juba nüüd paljudes eksemplarides tähtsatel liikumiskohatadel suuremais võõrastemajades. Vajutades nupule kuuleme, kus asub mingi nägemisväärne asi või koht, büroo või midagi muud. Selle mõistatuse lahendamine on võrdlemisi kerge, sest on selge, et see automaatlik isand on elektri abil ühenduses kuski võõrastemaja bürooga ja lihtsalt annab edasi büroost öeldud teated. Selleks tal on otsaesisel mikrofon.

Haruldasem on aga ameeriklane, kes kui lihtne väike aparaat (ka ilma inimkujuta) on igasse toanurka ülesseatav või seinale riputatav. Ta kõrv kujundab hääletoru, mis juhhib hääli reale membraanidele, mis elektri-sisseseadete varal sõeluvad välja teatud rääkimishääldamisi. Niikaua kui juuresolijad räägivad üldisi kõnekäande, aparaat jääb tegevusetuks. Ta vastab ainult neile häälelaineile, mis sünnivad kindlaksmääratud sõnaühenduste juures. Niipea kui need lähevad kuuldorru, vabaneb elektrienergia, mis paneb liikuma aparaadid, kes siis toimivad mõistlikke toiminguid.

Olgu siin üks näide paljudest: me tuleme koju. On pime. „Valgust!“ hüüame pimedas preili „Televoxi“ poole ja kohe lähevad pirnid heledaks. Majaproua võtab kätte koduse telefoni ja küsib: „Kui kaua keeb juba keeduautomaat?“ — Eemal köögis urises lugija-aparaadi ling, grammofoniplaat ruttab ette, membraan vajub alla ja vastus ongi juba seal, kindlaminini ja usutavamalt kui üheltki toaneitsilt: „Kaks tundi!“ Majaisandal on jahe. „Kaheksateist pügalat!“ käsib ta. Sumin seinal. Televox pöörab elektri kontakt-thermomeetri osutist. Automaatselt ühendub kõrgepingevool elektriühinguga, sünnitades sooja. Nüüd aga on meil tulnud isu. „Teed!“ hüüab majaproua.

Seal tagapool puhveti peal seisab teemasin. Televox vajutab nupule ja elektrijuga ongi juhitud elektriga köetavasse teemasinasse, kus mõne minuti pärast vesi hakkab aurama.

On päevaselge, et elektriline teenija, nagu see ülemal kirjeldatud, ikka uusi kohuseid endale võttes ühtlasi pidi kujunema välja ikka keerulisemaks aparaadiks. Kuid ka mehaanikas on lihtsalaadilised olevused kõige paremad. Härra Wensley on seepärast jõudnud sinna maale, et inimhääle asemele on kujundanud „Televokal-süsteemi“, mis tegelikult tegutseb palju kindlamini, kui inimhääle tarvitamisel. See süsteem koosneb ainult kolmest märgist, mitmesugustes hääle kõrgustes. Nende kolme märgi kombineerimisest võib saada iga soovitud mõjutuse. Wensley ise ütleb selle vilede süsteemi kohta: „See süsteem osutub viimseks sammuks automaat-masina kujunemises. Selle läbi näiteks jõukeskjaama või uulitsaraudteed kontrolliv insener võiks telefoni kaudu katsetada iga üksiku masina tegevuse seisukorda kas käima- või seismapaneku suhtes või kontrollides teisi omadusi.“

Jutlemine päris- ja kunstinimese vahel kujuneks umbes järgmiseks:

„Piip p-i-i-p piip!“

„Summ, summ, summ!“

„Summ, summ!“

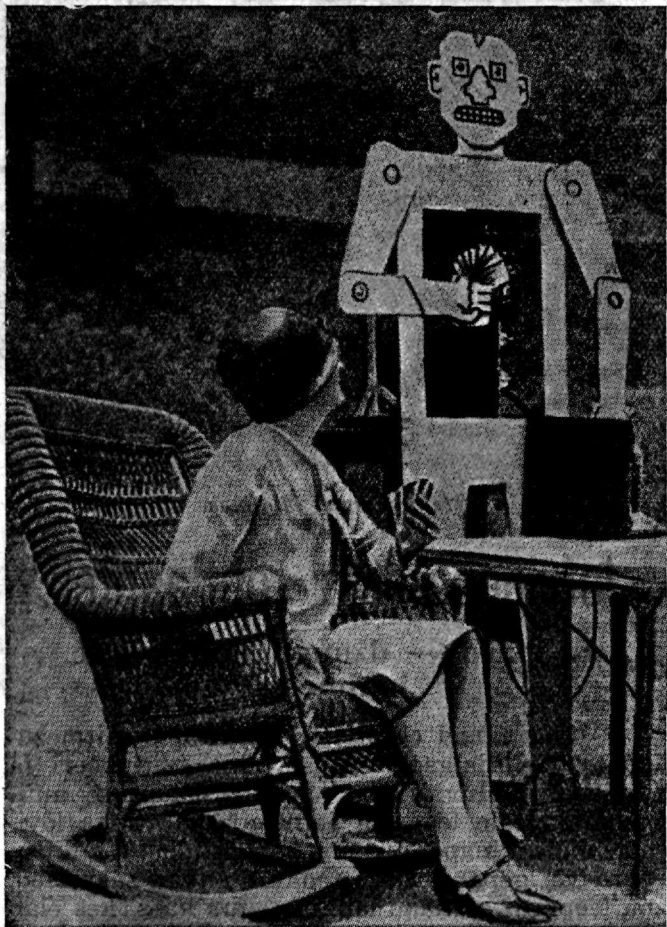
„Piip tut!“

Sellest on näha, et see Televox-inimese süsteem viib ta täienemisel fonorakukesele, s. o. ühele aparaadile, mis mitmesuguste hääle mõjudele vastab erilisel, mida võib usaldada kõiges, peale iseseisvalt mõtlemise. Kuid on veel teine tee: see läheb ammu juba pildiraadio kaudu tuntud valgusraku kaudu. Siin täidab hääle aset valgus. Võib-olla, et ideaalne masin inimene kujuneb kord veel hääle kui ka valguse mõjutustele vastava peaauga mehhanismiks. Berliinis on teostatud eriline nähe. Seal üks insener on oma autokuuri uksele seadnud väikese aparaadi. Kui insener autoga tuleb koju, siis ta juhivad tuled autokuuri uksele ja tuutatab samal ajal mitu korda. Selle kombineeritud valguse- ja häälemärguande peale kuuriuks avaneb nagu muinasloos inimekäte abita ja lasseb auto sõita sisse.

Kas meie elu tõesti ikka muutub lõpuks kergemaks...

Kunstliku inimese kaudu?

Või ehk seisame jälle uute keerdküsimuste ees?... Kas kordub paha lugu, nagu ilusa Galatea, inimnukuga Hoffmanni juttudes, tõeliselt ja kurblooliselt tegelikus elus?

Kaardimängupartner-automat.

„Oh, preili Televox, ma armastan teid! Piip, piip, piip, piip!“

„Mu härra, teie peale ma vilistan! Inimestega, kel liha ja veri, ei soovi ma sõbrustada. Summ, summ! Tut!“

„Tut,“ või nagu ütlevad hiinlased, kui miski asi neis lõplikult ja parandamatult on valmis:

„Maski!“

„D. Gr. P.“

Jahipidamist jälgimas.

Jahileopardiga rohtlaantes.

Leopard — džungli neljajalgne jahimees.

Juba vanad egiptlased tarvitasid mitmesuguseid neljajalgseid abilisi jahil, eriti koeri ja veoloomi. Huvitav on, et juba Egiptuse muinasajal peale leopardi jahiks tarvitati ka lõvisid, mida tänapäev enam pole kuulda. Jahileopard või gepard, nagu teda kutsuvad sakslased, on leopardi sarnane lapiline suur kass, kes elab suuremas osas Aafrikas ja Aasia osades kuni idapoolse Ees-Indiani. Ta on sihvakam kui harilik panter või leopard, tal on väga pikk saba, võrdlemisi väike ümmargune pea ja pikemad jalad kui teistel suurematel kassitõugu metsloomadel. Pikad koivad võimaldavad tal suure kiirusega joosta pikka maad. Tema kallaletungi viis on vähem salalik kui teistel kassi hõimkonda kuuluvatel kiskjatel, kes hiilivad saagi lähedale ja siis mõne hüppega oma ohvri tabavad ja murravad maha. Jahileopard kihutab enam koera moodi ja lühematel maadel ta ei jää jooksu kiiruses isegi heale hurdale järele. Tema äärmiselt teravad silmad on talle suureks abiks niisugusel jahil. Kui gepard on saavutanud gaselli või antiloobi, kelle peale teda ässitati, siis ta harilikult lööb käppadega looma tagumistele jalgadele kõrvalt ja niisuguse jõuga, et kergemad antilobid täielikult hakkavad kormistama ja kukuvad. Järgmisel hetkel jahileopard haarab oma ohvri kõrist, et teda siis kis-

kuda pikali ja mitte enne lasta lahti, kui ta on lõpnud. Tugevamaid antiloope ta „kolgib“ esimeste käppadega vagaks, kuna ta neile hüppab selga ja jagab õige kiireid hoope looma kuklasse ja seljale. Gepardi liigutused on vähem energilised ja ilusad kui tugevamini arenenud lühikesekoivalisel leopardil, siiski peitub ka jahileopardi saledas kehas ilu ja liigutuste juures mänglevad musklid.

Mitte ainult vanal ajal egiptlaste ja teiste Lääne-Aasia ja Aafrika kultuurirahvaste juures ei olnud gepardidega jahil käimine moes, vaid veel tänapäev on ta Aafrika ratsanik- ja jahipidaja-rahvaste juures rohtlaantes kohati tarvitusel. Ka India vürstid ja nendega ühes ka spordiharrastajad inglased peavad jahti õpetatud leopardidega, keda indialased nimetavad „chitaks“. Indias neil jahingutel peamiselt aetakse taga musti kitsi, mingi antiloo-bitõug, kes elavad põõsasmaastikkudel ja rohtlaantes Ees-India ühes osas, kus nad asuvad väikestes karjakestes, enamasti kakskümmend kuni nelikümmend või viiskümmend tükki koos. Vanemad sikud hoiavad end enamasti kas üksikult või vähesed üheskoos. Neid aga peamiselt jahisportlased kirgikult püüavadki tabada, sest ainult vanematel sikkudel on sarved, mille peale jahimehed on maiad. Need vanemad loomad on aga ettevaatlikud ja lasevad ratsajahimehi harva paraja laskekauguseni enda lähedale. Seepärast Indias peetakse musta siku jahti ikka veel nagu muistegi: kahe rattaga töövankri ette rakendatakse kaks India veohärga, kes on väga jõud-

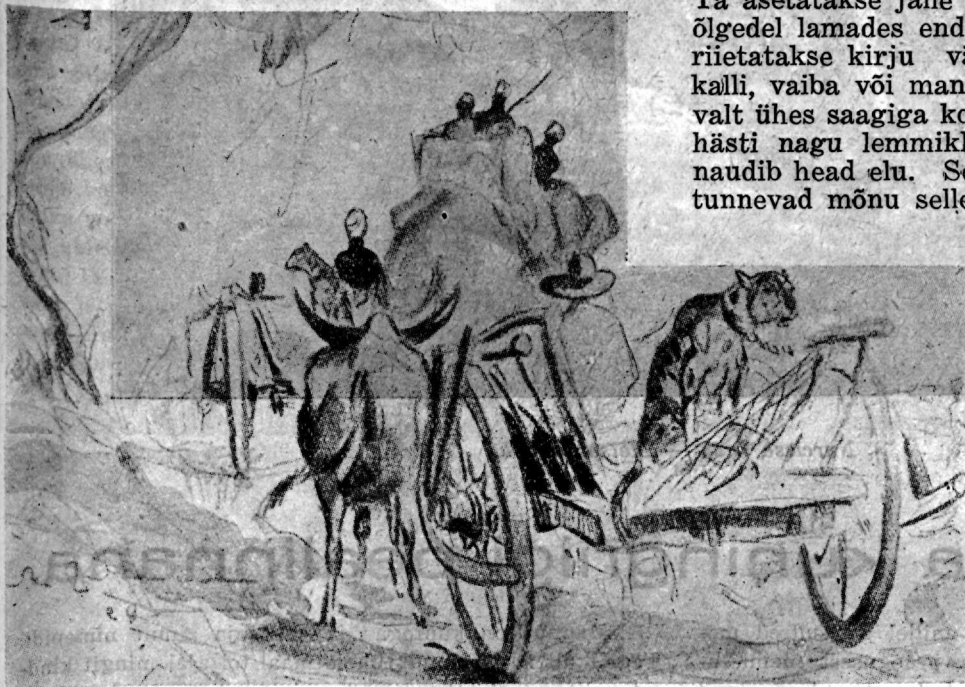

Jahileopard pureb oma ohvrit.

sad käijad ja kel on tugev jõud ja vastupidavus. Ratsa- või jalaluure käib enne ees vaatamas, kas kuski on näha jahiloomi. Kui nad on leidnud häid musti sikke, siis nad teatavad sellest jahilistele ja need liiguvad siis kas elevantide seljas või ratsahobustel või isegi autodes juhata tud kohale lähemale. Siis nad asuvad kahe rattaga härgadega sõidukile ühes jahileopardiga ja reis läheb kas põõsasmaastikust või rohtlaanest läbi mustadele sikkudele, gasellidele või antilopidele lähemale. Jahiloomad lasevad härjakäru kaunis lähedale, sest nad on harjunud niisuguste sõidukitega. Käru ligineb vanematele sikkudele. Loomad ei pane alul täheleegi seda põllumajanduslikku sõiduriista. Nüüd aga lastakse lahti üks leopardidest; leopardi terav

silma on juba märganud musti sikke ja väriseb kogu kehast jahihast ja ärevusest. Nagu nool ta hüppab üle käru õleredelite ja tormab kõige lähema ohvri poole sellise kiirusega, et vaevalt silm suudab jälgida tema käiku. Kui antilopid märkavad hädaohtu ja põgenevad, on see enamasti liig hilja, sest jahileopard on tuulekiirusel jooksnud ära need kaks- kuni kolmsada sammu ja enne kui põgenejad loomad suudavad saada täiesse jooksuhoogu, on leopard neile jõudnud järele. Leopard, olles täitnud oma ülesande, laseb end jahipoisist jälle siduda keti otsa ja talutada käru juure.

Seega on jaht, kui enam teisi leopardi ei ole tarvitada, lõpul. Teiskordseks tagaajamiseks samal päeval ei jatku jahileopardil jõudu. Ta asetatakse jälle hoolega kärule ja võib seal õgedel lamades end hästi puhata välja. Teda riietatakse kirju väljaõmmeldud, sageli väga kallid, vaiba või mantliga ja viiakse triumfeerivalt ühes saagiga koju. Seal teda aga hoitakse hästi nagu lemmikkoera või majakassi ja ta naudib head elu. Seda enam, et paljud daamid tunnevad mõnu sellest ilusast loomast.

Teel jahile.

Oota ja looda!

... Kuule, tüdruk, miks on su silmad vesiläikel? miks tardunud su pilk? miks pigistad sa kramplikult mu käevart? — Sa kardad? kuid mida? Kas seda tumedat mürinat seal kaugel või neid punaseid plahvatusi, mis pilvedelt vastu helgivad ja selle mürinaga end põimivad, jah? Su silmad väljendavad õudset hirmu, küsimust, sa kardad „tema“ pärast, jah? Sa arvad, et seal — tapetakse, peetakse lahingut, et seal möllab surm? — Eksid, tüdruk, — seal ei ole surma! See mürin, see tulekuma, need oiged, kõik see on vaid uue elu sünnitamine ja selle valulapse nimi on Vaba Eesti. Sa vahid hämmastusega mu otsa, sa kahtled? — Kuid see on nii, tüdruk! Seal luuakse

u u t Eestit ja ka „tema“ on üks neist loojatest ja ka sina, tüdruk, sest eks anna si n u olemasolu „temale“ jõudu kõikidest raskustest saada üle, et si n u juure pöörata tagasi v o i t j a n a. Teie m o l e m a d olete selle uue elu loojad.

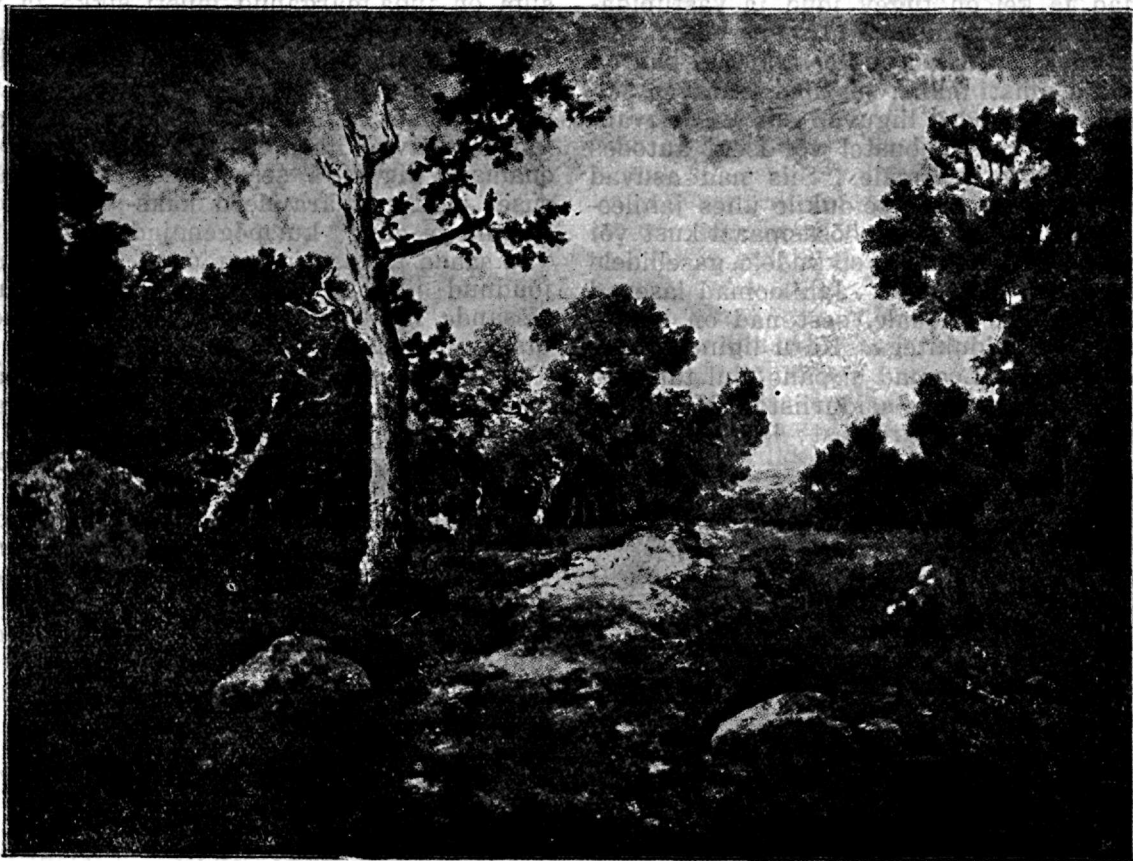
Su silmad hiilgavad, tüdruk, kuid mitte enam pisaraist, sa juubeldad, sa värised igatsusest langeda oma võitja rinnale!... Kuid... tüdruk!!... Ka sünnitamine nõuab ohvrit... valupisaraid!!...

Sa kahvatud, sa vahid küsivalt mu otsa, sa tahad t o t t saada teada oma kangelasest?

Ma ütlen sulle — t o t t:

Oota — ja — looda!

A. Lepp.

Narcisse Diaz — Metsamaastik.

Põltsamaa kuningriigi pealinnana.

Meil Eestis on kaks linna, millel on suured monarhistlikud traditsioonid. Oma praegusest mannetusest hoolimata, võivad nad uhkustada, et nad on olnud kuninga- ja vürstiriigi pealinnad. Need on Irboska — Venemaa esimesi pealinnu ja Põltsamaa — Liivimaa kuningriigi pealinn nii umbes kümme aastat (1571.—1577.), mil Liivimaa kuningaks oli Magnus.

Kes on see kuninglik suurus ja millist osa ta on etendanud meie kodumaa ajaloos?

Isikuna on kuningas Magnus täiesti mannetu ja tahtejõuetu isik. Ta on olnud ainult segaseil ajal teiste mängukanniks, ülespuhutud suuruseks, kes on kaldunud kord ühele, kord teisele poole ja viimati hüljatud kõigist oma sõpradest kui ka vaenlastest.

Magnus, Holsteini hertsog, „Liivimaa kuningas“, on Daani kuninga Kristjan III poeg, sündinud Kopenhagenis 26. aug. 1540. a., surnud Piltenis (Lätimaal) 18. märtsil 1583. a.

Oli Liivimaa kuningaks asukohaga Põltsamaal 1571.—1587. Elas vaheldamisi Põltsamaal ja Tartus.

Magnus on kuningas ja valitseja ainult nimepidi. Tegelikult aga polnudki meie maal tol ajal mingit kindlat valitsust ega korda. 16. sajangu teine pool on kirjumaide ja segasemaide aegu meie kodumaal. Siin võitlesid üksteisega vahelduva õnnega poolakad, daanlased, rootslased ja venelased. Kõigi väesalgad rüüstasid maad ja röövivad, mida oli röövida. Kohalikud valitsejad, piiskopid, ordumeistrid ja muud rüütliid kurnasid oma talupoegi, kuidas heaks arvasid.

Prints Magnusele oli tema isa kuningas Kristjan III määranud mõningad maa-alad Schleswig-Holsteini hertsogkonnas, ent sealne noor kuningas Friedrich II, Magnuse vend, tahtis koondada kogu Schleswig-Holsteini enda kätte ja hankis siis vend Magnusele mitmesuguste ostude ja kokkulepete teel maid ja valitsemisvõimalusi Liivimaal. Liivimaa ordumeistrid aga ei sallinud võõraid ja nad oleksid heameelega võõra sissetungija kihutanud minema, kuid neil oli küllalt tegemist Vene tsaari Ivan IV, kes püüdis laiendada Moskva riigi piire Läänemereni.

Magnus püüab sobitada sõprust poolakatega, kuid see ei õnnestu. Siis hakkab ta otsima sõprust Vene

Kaktuste kasvatamine kiir-kunstväetise rapidiumi abil.

tsaari Ivan IV, kes määrabki ta Liivimaa kuningaks aastal 1570. Nüüd püüab Magnus ühes venelastega oma piire laiendada. 21. aug. 1570. a. algab Tallinna piiramine, mis 30 nädala kestes ei anna mingisuguseid tagajärgi, ja 1571. a. märtsis taganeb kuningas Magnus ühes Vene väe riismetega Põltsamaale. Magnuse mõju hakkab vähenema. Ta korraldab küll veel sõjakäike poolakate ja rootslaste vastu, kuid tagajärgedeta. Ta abiellub küll ka Vene printsessiga, kuid tsaar Ivan IV ei luba temale siiski enam tervet Liivimaad, vaid jätab ainult Põltsamaa ja Karksi lossi. Ise aga asub Magnus vaheldamisi Põltsamaal ja Tartus.

Venelasile oli Magnus ainult rahva meelitamiseks,

dekoratsiooniks, arvates, et neil on siis kergem kinnitada oma võimu, kui väliselt on valitsejaks lääne-eurooplane, kelle lubadusi rahvas rohkem usuks. Magnusel aga polnud kellegi peale mingit mõju, seetõttu ei tarvitanud teda ka enam venelased. Ei leia ta ka enam poolehoidu daanlaste poolt ja Magnuse päevad on loetud. 1577. a. korraldab ta veel viimse rüüstamiskäigu ja asub siis 1578. a. Pilteni Poola-Leedu kaitse alla, kus ta sureb 19. märtsil 1583.a.

Magnus oli selleks liig nõrk ja jõuetu isik, et sel segaseimal ajal tõusta mõjuvaks valitsejaks.

A. T—aa.

Kaitseliidu esimesest ülemaalisest jalgratta-refkest osavõtjad Paides 21. juulil 1929. a.

— Nah, kas te juba ei lähe, müristas tõlk.
— Laudadega on kiire.

Johanssonn neelas sõimusõna alla ja kirus iseeneses. See oli sedamoodi paik, et siin toidumoon ei püsi. See siin oli niisugune salk, kes ei vaata, mis on enda või teise oma. Lõppeks ei aidanud muu kui nõorist kinni võtta, millega asjad olid kinni köidetud. Seda oli suur koorem.

— Aga kuidas see asi siin on, algas Johanssonn jälle, — kas neid pabereid ei pea siin kuski näitama? See meie neiu ütles, et tunnistuse peab koju tooma, et siia teist korda ei tarvitse tulla...

— Küllap te jõuate selle saada. Rutake aga nüüd.

Koorem ei olnud veel maas, kui juba üks vormiriides mees hakkas hobuse suu äärest kinni.

— Ärge seda puudutage, mina sõidan sellega! kähvatas Johanssonn pahaselt. — Inimene ei saa korruga olla kahes kohas. Pealegi peab hobune saama hingata.

— Peab minema jaamast tooma elektri-kaabli katteid, ütles Soome mees, kes oli vormiriides mehega kaasas.

— Minge ja tooge lauad ära, nagu ma ütlesin, karjus tõlk. — Te lähete sinna ja asi sellega. Sealpool on lauad. Hunnik on suur kui mägi, küllap te leiata. Ja sinna nad viiakse, seal kuulete, kuhu nad tulevad maha panna.

Johanssonn pomises enda ette. Need riided ei olnud niisuguste sõitute jaoks, tööriided olid kotis leiva juures. Aga vaheta nüüd siin kõigi nähes. Halb kord siin siiski oli, ei see olnud niisugune, nagu Salenjuse teda rõõmsa häälega kirjeldas.

Hobune käis vastumeelselt, kõrvad longus, pikk saba hõljus tuules. Kohad olid talle võõrad, hääled võõrad ja lõhnad võõrad. Ta norskas ja puristas laiali sõõrmetega. Pidi minema, või kes teinegi siin heameele pärast kõmbib. Too tuul kisub vihma lahti; küll see viljale head teeb, aga kuidas neil teil siis sõidetakse. Siin on juba nüüd niisugune korratus, et ainult tühja vankriga pääseb siit läbi. Aga kuidas sellegi silla üle koormaga saab? Tuleb minna. Ära sa pergel siin põrnitse, ega mina pole seda silda teinud, ega mina ole siia tahtnud... Johanssonn hakkas ohjadest kinni, jooksis paar

sammu ja sebis ohjaotsad puntraks kokku, siis ta hakkas hobust peksma nii, nagu ta vaevalt kunagi oli kohelnud elavolevust. Sõimusõnugi tuli, kuigi ta polnud seda kommet palju viljelnud, sest et Tuunas seda vihati. Ta oli õnnetu, see'p see oli. Abitus ja kaitsetus haarsid temast kinni pikkade küüntega. Elavana siit ei pääse, ei mäleta pisike Jalli suurena oma isa...

Vanker põrises üle silla, mis viis üle jooksukraavi. Siis läks tee piki põldu, mis sealt nurgast oli täis tsemenditüandreid, savisõtkumisauke, saviseid plekkämbreid ja hunnikusse pandud tööriistu. Nõos olid mehed koos klaastornide ümber. Aga need polnud sugugi klaasist. Neid kisti maha. Nad hajusid väiksemateks spiraalideks. Neis oligi okastraat. Postid taoti maha. Ei olnud näha mingeid lauavirnu. Oleks pidanud hobust jootma. Johanssonn peatas hobuse ja vaatas ümberringi. Virma asus näljase na roheliste kõrte kallale, mis olid tõusnud teeveeres. See oli puhas rukkioras. Nad paganaid olid oma masinatega hävitanud rukkipollu. Mida siis see talu tuleval talvel sööb? Ja kas Alma on veel täie mõistuse juures? Johanssonn sidus ohjad hobusele esimeste jalgade ümber ja läks nõkku tsemenditüandrite vahele vaatama, kus okastraati taoti kinni.

Küll tuli kole värk. Ei olnud ime, et Paranta peremees arvas end olevat ämblikuvõrgus. Vaiahunniku kõrval istus mees ja ihus kirvest. Kui Johanssonn teda kõnetas, tõstis ta pea, aga liigutas üha käsi kirvetera vastu, just nagu poleks seal mingit nägemist tarviski olnud.

— Kus kohal siin need lauad on? küsis Johanssonn, tõmmates mütsi teisele kõrvale.

— Ei mina tea.

Johanssonn seisis nõutult.

— Nad pidid siin olema. Ja need tuleksid sinna vedada. Ja nendega pidi kiire olema.

Mees vaatas Johanssonni otsa. Näis nagu oleks ta maganud.

— Otsige siis siit.

Johanssonn vaatas enda ümber.

— Ei neid ole kuskil siin.

Mees tukkus juba äsjases asendis ja ihus. Küll oli aga kummaline mees. Kas ta oli hull? Või kujutles ta, et on kuski põrgus, kus aina ihutakse kirvest?

Johanssonn astus okastraadile lähemale ja

vaatas. Noor poiss, juuksed harjas püsti, lõi vasaraga naela kinni.

— Kus need lauad siin on? küsis Tuuna moonamees, tõmmates jälle mütsi teisele kõrvale.

— Seal, vastas poiss kindlalt, just nagu oleks arvanud, et võõras kahtleb ta sõnades.

Johansson ei saanud aru, kuhupoole ta peaga noogutas, ja küsis uuesti. Poiss kordas sõnu ja liigutust ja naeratas. Johansson kahtles tõepoolest ta sõnade juures. Seegi pidas end veidralt ülal. Mis see neilt küsimine aitas? Kord näis siin olevat halb. Pidi omapead hakkama laudu otsima. Poiss tagus üha sama naela. Johanssonil oli tahtmine jääda vaatama, millal tema arusaamise järele nael omal kohal püsiks.

— Pagan võtaks, ütles ta — te lööte vaia lõhki.

Poiss vaatas Johanssoni otsa, just nagu oleks ta tahtnud öelda: see see siht ongi! Johansson luges endisele lisaks kümme vasaralööki, viisteist vasaralööki... siis naksatas vai katki.

— Eks ma öelnud, hüüdis Johansson.

Poiss naeris, just nagu oleks ta Johanssoni pidanud hulluks. Johansson märkas seda küll. Poiss silmitses nüüd hoolega lõhkiläinud kohta, võttis siis paberossikarbi ja süütas paberossi. Tõmbas paar korda suitsu. Ja nüüd valmistas ta end ette vaia täiesti maast välja tõmbama. Ta sirutas end ja painutas siis alla, ot-sis kirvest ja katsus vaia kättega. Ta süütas uuesti paberossi, tõmbas paar söömu. Hakkas jälle, pabeross hambus, kirvest otsima ja leidis selle. Johanssoni hakkas naerma ajama. Oleks mõnus olnud vaadata, kui kaua aega tarvitati ühe naela löömiseks. Kui hobust poleks olnud seal, siis oleks jäänud vaatama. Asjane mees tukkus edasi ja ihus kirvest. Johansson pidi siin ihuüksi naerma hakkama. Ei niisugust töötegemist polnud ta iial näinud. Aga hea see oli. See oli see diplomaatlik elu. Mugav see oli.

Johansson tuli hobuse juure ja kirus. Mis see siin kohmitses ja jändas? Ei olnud ju sugugi nii suurt nälga... Nüüd minnakse laudu otsima. Otsitakse niikaua kui leitakse. Kõigepealt minnakse selle ilmakaare poole. Kas seal-pool keegi teab?

Tee viis mööda kallakut mäeveergu. Seal oli veel kraave ja nende põhjas kasvas lilli. Vaata, vaata neid, kuidas usaldavad siin õit-seda, nagu poleks ligilähedal ühtki hädaohtu. Need kollased lilled võisid mõelda, et saabub siia kündja või äestaja. Nüüd tuli nähtavale rida mingisuguseid riistapuid, mida Johansson ei olnud varemalt ligidalt näinud. Ta süda seistas ja ta peatas hobuse, just nagu oleks keegi tulnud vastu. Ometi ei olnud näha ühtki elav-

olevust. Ainult pikad sigaritaolised asjad vajutasid ratastega maad, ammutades suud vastu sinitaevast.

Need... need... need..., mõtles Johansson, olles tugevate ja segaste tunnete võimuses, leidmata mingit täsmalist kindlust või vormi ebamääraseile tundeile. Ainult seda taipas ta selgesti, et too suurtükirivi võis seal, kui vaja, pühkida ära kogu küla ühes kõigi inimeste ja loomadega. Need... need... need seal. Neid tuli austada, nad olid magnaadid, tuli austada, sellest ei pääsnud kuhugi.

Aga lauad... nendega oli kiire. Neid ei olnud siiski kuski näha. Siin algas juba Jumala loodud maailm, siin oli puid ja nurmi ja lehti ja küla — just see küla, mille poole nende magnaatide suud olid pööratud. Laudu polnud näha. Halb kord oli siin.

Johanssonil oli nälg ja teda ajas vihale. Ta otsustas, et olgu laudadega nii kiire kui tahes, kindel on see, et nüüd läheb sööma. Sooledeki tõmbuvad täiesti kokku. Halb kord on ses kapitalistlikus maailmakorras.

Mida siis muud kui sõida tagasi sama teed. Jäägu suurtükimagnaadid sinna, kurgud lahti küla poole.

Ja sõitis alla mööda pikkamööda laskuvat mäeveergu ja seiras huviga kopsimist okastraadi võrgult. Kindlasti see naljakas poiss lööb seal nüüd posti maasse — siis ta sada korda lööb sama naela ja lööb lõhki sellegi posti. Ja too teine poiss ehk ihub üha kirvest. Küll see on aga mugav elu. Kui ei oleks nii pagana nälg, siis oleks läinud semenditünnide taha vaatama, kas ikka veel tõepoolest ilgesid mängida.

Tuul hakkas vaiksemaks jääma, pilvi ilmus taevale. Niipea kui vihm leotab kohad, küll siis saab supis rännata.

Johanssonil oli siiski natuke hirm läheneda neile härradele, kes olid ta saatnud laudade järele. Võivad pahaseks saada ja teha mis tahes, kui laudadega on kiire. Ta kogus siis kaitsesõnu suhu ja püüdis end julgustada ja eemale peletada seda õrnust, mis jälle vägisi hakkas meele tuletama koduseid asju. Keegi siiski ei öelnud sõnagi laudadest. Keegi ei näinud teda, kõik läksid temast mööda, inimeste ja hobuste voorid, era- ja vormiriides härrad. Mispärast teda siia oli nõutud, kui keegi ei pannud teda tähele? Nutt tahtis vägisi kurku tulla. Äkki seisis ta ees venelasest sõjahärra, kaart käes, pomises midagi ja liigutas käsi. Samal silmapilgul hakkas keegi ta hobusel suu kõrvast kinni.

— Ta ütleb, et anna hobune temale.

Johanssonil hakkas üsna kuum. Tundus nii, et kui temalt nüüd viiakse hobune, siis ta seda enam kunagi ei näe, see hukub neil teil ja siis on temalt ära viimane kaitse.

— Mina lähen sööma, hütidis ta kuiva kurguga.

— See tuleb anda, vaidles härra vastu ja tõlkis asja Vene keele.

— Mind käskis ju teine härra laudu otsida, tähendas Johanssonn. — Nendega on kiire, ei mina usalda minna mujale.

Tõlk jäi asja venelasele seletama ja Johanssonn pääsis minema. Ta lõi hobust kuidas jaksas ja rebis teda suu kõrvast. Rattad pidasid kuidagi vastu ja ta pääsis onni juure, kuhu oli oma asjad maha pannud. Ta sai rõõmsaks, kui nägi heinakotti — tal oli olnud salajane hirm, et need ehk on ära. Ja seal oli leivakottki. Aga kus oli tohik? Sinna oli Riikka pannud leivakõrvase. Seda sai otsida higi otsa ees, viha kurgus ja vesi silmas. Seda sai küsida tõlgilt, ohvitserilt, hobusemeestelt ja jalameestelt. Asi küsimisest ei paranenud. Sealt läks siis mööda salkkond poisse, ja kui nad nägid meest õnnetuna käänavat kotte, küsisid nad, mis tal kadunud. Nad kõnelesid nii imelikku keelt, et Johanssonn polnud niisugust iialgi kuulnud. Küllap Kanka kirikukülaski osati vanduda, ei kuski nii vandumise vastu oldud kui Tuunal. Aga nende poiste kõnes polnud muid sõnu rohkem kui sidemeks. Kõik pergelid ja saadanad asusid lakkamatult nende suus. Üks ütles Johanssonnile:

— Mis saadana pergelit sa nutad? Tee põrgus nii, nagu sulle on tehtud. Kuradi rumal pead olema...

Johanssonn küsis asja uuesti. Poiss oli tore ja punapõskine, paks juukseharjas otsa ees. Ta pakkus Johanssonnile tubakat. Viimaks Johanssonn sai aru, et pidi minema ja võtma teise toidumoon, kui kustki leidis.

Johanssonn tegi hm. Lihtne abinõu küll, aga see poleks talle kunagi pähe tulnud. Või niiviisi see käis. Tõsi küll, ta oleks võinud perenaiselt, Tuuna endiselt Almalt, minna paluma leivakõrvast, pidi muidugi minema talle koduseid tervisi viima. Aga kõneldi, et talust on juba kõik võetud selle inimhulga söötmiseks. Ja kas vähesest jatkus? Kõige parem on hakata vaatama, kas keegi ei olnud oma toidukarpe unustanud kuhugi.

Suure avara põllu teises nurgas tuli müri- nal pikk rong lahtiseid vaguneid, halgusid täis. Vagunid liikusid mööda roopaid, neid oli vähemalt kümnekond. Kogu maa värises. Küll seda Soome riigi varandust siiski raisati, sest mida venelasel oli. Soome riigi omandus see kõik oli. Just nagu piksenool oleks äkki valgatanud Tuuna moonamehe silmade ees, kui ta sest asjast aru sai.

Samal kombel kui too esimene päev, läksid teisedki päevad. Kõigega harjub, ja Johanssonn harjus. Ta harjus tööd tegema sel kombel, et miski ei saanud valmis. Ta harjus sellega,

et pidi hävitama, kus iganes võis. Tema meelest oli üsna õige, et Hannukse meest pekseti salaja salga hulgas, sest ta tegi tööd nagu koduski. Hannukse mees tuli koju lubada ja saata teine mees, kes alistus seltsimehe määruste, muidu lubati ta teise ilma toimetada. Hannukse mees pidi tõepoolest minema, sest ta oli õige pahasti selga saanud. Johanssonn naeris magusasti, kui salgamehed lasksid tulla vandesõnu — oli vaja oskust, et mõistis neid nii igasse kohta panna ja nii mitu üksteise järel. Ta kuulas huviga, et mees kogu nädala ihus üht kirvest, või kuidas Salenjuss mängis selle elektrikaabli kattega, nii et kui koorem kaks korda oli lamanud kraavis, kuhu ta kukkus — mõlemal korral päeva, — ja kui see kolmandal ja neljandal oli hulgakesi tõstetud teele, siis see viiendal jõudis sinna nõkku, kus kasvas kollaseid lilli, kuuendal sinna mäele, kus suurtükid sirutasid kaelu, ja kaheksandal sama mäe alla. Seal võttis Salenjuss hobuse rakkest lahti, lükkas koorma põllule ja jättis ta sinna.

(Järgneb.)

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng.

Seis Tartus mängitud partiist:

Mustad: O. Jevetski.

Valged: H. Weckram.

Järg oli: 1. Ld2:h6+, g7:h6, 2. g6-g7+, Kh8-h7, 3. g7:f8+, Kh7-h8, 4. Vg1-g8 annab matt.